

การศึกษาความต้องการจำเป็นของการดำเนินการตามมาตรการ
ฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ในสถานศึกษา

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1

A Study of Implementing of The Needs Learning Loss Measures
in Schools Under the Supervision
of the Saraburi Primary Educational Service Area Office 1

¹ธนวรรณ แสงอิม Tanawan Sange-im

²สรชัย ชูชีพ Sunchai Chucheep

³ภัสยกร เลาสวัสดิกุล Phatsayakorn Laosawatdikul

^{1,2,3}มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

^{1,2,3}Thepsatri Rajabhat University

¹Corresponding, author e-mail: Jamtanawan5830@gmail.com

Received February 12, 2024; Revised September 28, 2024; Accepted: September 30, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการดำเนินงานตามมาตรการฟื้นฟูภาวะถดถอยของการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 2) ศึกษาความต้องการจำเป็นในการดำเนินการตามมาตรการฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยจำนวน 290 คน โดยกำหนดสัดส่วน ผู้บริหาร 44 คนและครู 246 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ได้แก่แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาอยู่ระหว่าง 0.60 – 1.00 มีค่าความเชื่อมั่น 0.986 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย การจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น (Priority Need Index: PNI) และการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) โดยการเขียนบรรยาย ผลการศึกษาพบว่า 1. สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ ใน 7 มาตรการตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า 1.1 สภาพปัจจุบันในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อ

พิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย 2 ลำดับแรก ได้แก่ มาตรการที่ 5 การสร้างทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้และสุขภาพที่ดีของผู้เรียนทั้งสุขภาพกายและสุขภาพจิต มาตรการที่ 2 การจัดสวัสดิการความปลอดภัยและการสร้างขวัญกำลังใจ 1.2 สภาพที่พึงประสงค์ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยระดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย 2 ลำดับแรก ได้แก่ มาตรการที่ 5 สร้างทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้และสุขภาพที่ดีของผู้เรียนทั้งสุขภาพกายและสุขภาพจิต มาตรการที่ 2 จัดสวัสดิการความปลอดภัยและสร้างขวัญและกำลังใจ 2. ความต้องการจำเป็นโดยภาพรวมพบว่า ด้านที่มีความต้องการจำเป็นจากมากไปน้อย 2 ลำดับแรก ได้แก่ มาตรการที่ 6 การยกระดับการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยีอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ มาตรการที่ 2 การเสริมพลังพัฒนาครูและผู้บริหารสถานศึกษา

คำสำคัญ: ความต้องการ; ภาวะถดถอยทางการเรียนรู้; สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

Abstract

The objectives of this research article are to 1) study the current conditions and desired conditions of the implementation of measures to reverse the learning recession in educational institutions. Under the jurisdiction of the Saraburi Primary Educational Service Area Office, Area 1 2) Study the needs in implementing measures to revive the learning recession in educational institutions. Under the jurisdiction of the Saraburi Primary Educational Service Area Office, Area 1, the research sample numbered 290 people, with the proportion determined to be 44 administrators and 246 teachers. The tool used to collect this data was a 5-level rating scale questionnaire with content validity between 0.60 - 1.00 and a confidence value of 0.986. Statistics used in data analysis included: Frequency distribution, percentage, average, prioritization of needs (Priority Need Index: PNI) and content analysis (content analysis) by writing a description. The results of the study found that: 1. Current condition and desired condition in 7 measures according to the opinions of school administrators found that: 1.1 The overall current condition is at a high level. When considering each aspect by arranging the average values from highest to lowest, the first two are: Measure 5: Creating a good attitude towards learning and good health of learners, both physical and mental health. Measure 2: Providing welfare. Safety and Morale, 1.2 Overall desirable conditions are at a high level. When considering each aspect by average level from highest to lowest, the first two are:

Measure 5: Create a positive attitude towards learning and good health of learners, both physical and mental health. Measure 2: Provide safety welfare and create morale 2. Overall needs. It was found that the top 3 areas with highest to lowest needs were: Measure 6: Upgrading learning management by using technology in a systematic and efficient manner. Measure 2: Empowering development. Teachers and educational institution administrators.

Keywords: the needs; Learning Loss Measures; Educational Service Area Office

บทนำ

การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือโควิด-19 เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องทั่วโลก ตั้งแต่ปลายปี พ.ศ. 2562 ส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อการพัฒนาประเทศทุกด้านรวมทั้งด้าน การศึกษาซึ่งสถานศึกษาจำเป็นต้องปิดการเรียนการสอนในสถานศึกษาเพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของ โควิด-19 โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 อย่างรุนแรงนั้นสถานศึกษา ต้องปิดอย่างต่อเนื่องตลอดทั้งปีการศึกษา ส่งผลให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต้องปรับตัว ปรับบทบาท และ ปรับรูปแบบวิธีการเรียนการสอนให้เอื้อต่อการจัดการศึกษาภายใต้สถานการณ์ โควิด-19 ครูผู้สอน เปลี่ยนวิธีการจัดการเรียนรู้ใหม่เป็นแบบทางไกล หรือออนไลน์เพื่อทดแทนการเรียนการสอนในชั้น เรียนปกติและผู้เรียนทุกระดับการศึกษาต้องเรียนรู้อยู่ที่บ้าน ที่พักตามมาตรการป้องกันโรค ภาวะ วิกฤติดังกล่าวเกิดขึ้นทำให้เกิดผลกระทบต่อระบบการศึกษาไทยอย่างที่ไม่เคยเป็นมาก่อนทั้งต่อครู ผู้เรียน ผู้ปกครองและผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาโดยรวม ทำให้เห็นจุดอ่อนที่ชัดเจนของระบบการศึกษา ไทยในการรองรับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2565) สถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ส่งผลกระทบในวงกว้างกับกลุ่มเด็กนักเรียน ทั้งด้านทั้ง วิชาการ อารมณ์ และสังคม และเกิดการหยุดชะงักและส่วนหนึ่งเกิดจากปัญหาความเหลื่อมล้ำใน สังคมที่สะสมมานานและส่งผลให้การศึกษาทางไกลไม่สามารถตอบโจทย์การเรียนรู้ของนักเรียน รายบุคคลได้ ซึ่งจากการสรุปข้อมูลการสำรวจและการวิจัยเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและ การสื่อสารภายในครัวเรือน ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ โดยสถาบันวิจัยเพื่อความเสมอภาคทาง การศึกษา พบว่าครัวเรือนที่มีเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปีจำนวนมากไม่มีคอมพิวเตอร์ใช้ ข้อมูลจากดัชนีชี้วัด Economic, Social and Cultural Status หรือ ESCS โดยโครงการประเมินผลนักเรียนร่วมกับ นานาชาติ (PISA) รายงานว่ามีนักเรียนที่เข้าถึงอินเทอร์เน็ตได้เพียงร้อยละ 61 และนักเรียน 1 ใน 4 ยังไม่มีพื้นที่เงียบสงบสำหรับการเรียนหนังสือในบ้าน และนอกจากข้อจำกัดทางสถานะทางเศรษฐกิจ ครัวเรือนดังกล่าวที่ส่งผลให้การศึกษาของนักเรียนลดลงและนำไปสู่ภาวะ Learning Loss หรือการเรียนรู้อดถอยจนเกิดปัญหาเชิงคุณภาพ โดยเด็กเล็กในระดับอนุบาลเป็นกลุ่มที่ได้รับ

ผลกระทบรุนแรงที่สุดจากการปิดโรงเรียน และจากงานวิจัยของมหาวิทยาลัยหอการค้าไทยร่วมกับกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) พบว่าการปิดโรงเรียนทำให้การเรียนรู้ของเด็กลดลงเหลือเพียงร้อยละ 1-2 จากการเรียนรู้ทั้งหมดในการเปิดเรียนปกติ (สถาบันวิจัยเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา, 2565)

ภาวะ Learning Loss หรือการเรียนรู้ถดถอยในการเรียนรู้ ดังที่นรพร จันทร์เฉลี ได้ให้ความหมายของภาวะความรู้ถดถอย (Learning Loss) ว่า สิ่งที่คุณเรียนควรที่จะได้เรียนรู้หรือรู้แล้วตามระดับชั้นของตัวเอง แต่นักเรียนไม่รู้ หรืออาจจะเป็นสิ่งนักเรียนเคยรู้แล้ว แต่เมื่อระยะเวลาผ่านไปและไม่ได้ไปเรียนนานๆ นักเรียนกลับจำไม่ได้ หรือเด็กเล็กที่เคยช่วยเหลือตัวเองได้ กลับเริ่มทำอะไรไม่ได้ (นรพร จันทร์เฉลี, 2564) ส่วนรัตนมน เกษจุฬาศรีโรจน์ ได้ให้คำจำกัดความ Learning Loss หรือภาวะการเรียนรู้ถดถอย ว่า เป็นภาวะของการเสียโอกาสในการเรียนรู้ที่มีผลทำให้ทักษะต่างๆ ที่เด็กควรจะได้รับพัฒนาตามช่วงวัยสูญเสีย ส่งผลต่อพัฒนาการด้านภาษาและการสื่อสาร ทักษะด้านความสัมพันธ์ (รัตนมน เกษจุฬาศรีโรจน์, 2562)

จากการที่เด็กบางรายอยู่บ้านจนชิน เมื่อต้องไปโรงเรียนอาจเกิดการกลัวการไปโรงเรียน เด็กขาดระเบียบวินัยความรับผิดชอบ โดยเฉพาะในเด็กระดับอนุบาล และประถมศึกษา ที่ขาดการพัฒนาทักษะการเข้าสังคม และทักษะด้านวิชาการอ่าน เขียน เด็กนักเรียนแต่ละคน มีพื้นฐานที่แตกต่างกัน มีเด็กจำนวนหนึ่งที่ไม่บรรลุเป้าหมายในการเรียนรู้ และไม่ได้รับการดูแลทำให้เกิดช่องว่างทางการศึกษา โดยที่ผ่านมามีปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของไทยก็มีมาช้านาน เมื่อเจอกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด19 ยิ่งเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดช่องว่างมากยิ่งขึ้น แม้นโยบายทางการศึกษาจะต้องการให้เกิดความเท่าเทียมกันก็ตาม แต่วิธีปฏิบัติจริงกลับเป็นการสร้างความแตกต่าง ตั้งแต่เรื่องงบประมาณของแต่ละโรงเรียน ที่ให้ทุกโรงเรียนเท่ากันหมดในขณะที่ความต้องการของแต่ละโรงเรียนแตกต่างกัน จึงเป็นการสร้างรอยต่อโอกาสให้กับโรงเรียนที่อยู่ห่างไกลเกิดความเหลื่อมล้ำเพิ่มขึ้นเมื่อต้องใช้อุปกรณ์ในการเรียนเพิ่ม รวมไปถึงการจัดการศึกษาที่ต่างกันของโรงเรียนขนาดใหญ่ ที่มีความพร้อมมากกว่าโรงเรียนขนาดเล็ก ทำให้เด็กส่วนหนึ่ง ต้องประสบกับปัญหาภาวะถดถอยทางการศึกษามากขึ้น จึงได้รับดำเนินการแก้ไขอย่างเร่งด่วน ด้วยการจะฟื้นฟูฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนรู้

การจะฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ในสถานศึกษา เป็นการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาให้กับเด็กได้อย่างครอบคลุม ต้องทำเป็นรายบุคคล เพราะภาวะการถดถอยของนักเรียนแต่ละคนแตกต่างกัน ครูและสถานศึกษาจะต้องนำผลการเรียนรู้ที่นักเรียนควรจะได้รับไปเปรียบเทียบกับผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจริง แล้วนำมาวิเคราะห์ เพื่อสนับสนุนให้ตรงกับความต้องการของนักเรียนแต่ละราย ส่วนการลดเนื้อหาในการเรียนสิ่งที่ไม่จำเป็น และเพิ่มวิธีการเรียนรู้โดยการใช้เครื่องมือ ที่หลากหลาย ก็เป็นอีกทางเลือกสำคัญในการรับมือกับความต้องการของเด็กนักเรียนแต่ละคนที่แตกต่างกัน ซึ่ง

สอดคล้องกับนโยบาย Learning Loss และเป็นหนึ่งในนโยบายเร่งด่วนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 กำหนดไว้ในแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐานระยะ 5 ปี ซึ่งหากมีการศึกษาความต้องการจำเป็นในการดำเนินการตามมาตรการฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรีเขต 1 จะเป็นประโยชน์คือสามารถใช้เป็นแนวทางให้กับสถานศึกษาและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการวางแผนในการพัฒนางานตามนโยบายเร่งด่วนดังกล่าว และจะได้แนวทางในการดำเนินงานมาตรการมาตรการฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ ซึ่งจะส่งผลต่อการบริหารจัดการมาตรการมาตรการฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ ให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการดำเนินงานตามมาตรการฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1
2. เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นในการดำเนินการตามมาตรการฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ในสถานศึกษาจำแนกตามขนาดของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารและครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 ปีการศึกษา 2566 จำนวน 119 โรงเรียน เป็นผู้บริหารสถานศึกษาและรองผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 97 คน เป็นครู จำนวน 1088 คน รวมเป็นประชากรทั้งสิ้น 1,185 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารและครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 ปีการศึกษา 2566 เนื่องจากมีจำนวนประชากรที่แน่นอน (finite population) สูตรที่ใช้หาขนาดของตัวอย่าง จึงใช้ตารางสำเร็จรูปของ Taro Yamane ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และยอมให้มีความคลาดเคลื่อน .05 ได้เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งสิ้น จำนวน 290 คน เนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษามีจำนวนน้อย ผู้วิจัยจึงได้กำหนดสัดส่วนกลุ่มตัวอย่าง 15:85 โดยประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษา (ผู้บริหารสถานศึกษาและรองผู้อำนวยการโรงเรียน) ร้อยละ 15 จำนวน 44 คน และครูร้อยละ 85 จำนวน 246 คน หลังจากนั้นทำการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (stratified random sampling) โดยแบ่งตามขนาดของสถานศึกษา คำนวณหากกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการเทียบ

บัญญัติไตรยางศ์ แล้วจึงใช้วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (simple random sampling)

ตัวแปรที่ศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ใช้เนื้อหาตามกรอบแนวคิดของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2565) ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบความต้องการจำเป็นในการดำเนินการตามมาตรการฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ในสถานศึกษา ประกอบด้วย 7 มาตรการ คือ 1) การออกแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้ใหม่ที่ตอบสนองบริบทความเปลี่ยนแปลงและความต้องการของผู้เรียน 2) การเสริมพลังพัฒนาครูและผู้บริหารสถานศึกษา 3) การสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพระหว่างสถานศึกษา ครู ผู้ปกครอง ชุมชน และทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง 4) การพัฒนาคลังสื่อดิจิทัลเพื่อการเรียนรู้แบบเปิดและเชื่อมโยงข้อมูล สารสนเทศทางการศึกษา 5) การสร้างทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้และสุขภาวะที่ดีของผู้เรียนทั้งสุขภาพกายและสุขภาพจิต 6) การยกระดับการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ 7) การจัดสวัสดิการความปลอดภัยและสร้างขวัญและกำลังใจ

ระยะเวลาในการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อทำการวิจัย คือ ปีการศึกษา 2566 สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ความต้องการจำเป็นของการดำเนินงานตามมาตรการฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 แบ่งออกเป็น 3 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 สอบถามข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบสำรวจรายการ (Checklist) ตำแหน่งประสบการณ์ในการทำงานและขนาดของสถานศึกษา

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับความต้องการจำเป็นสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการดำเนินการตามมาตรการฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ในสถานศึกษาสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1

ตอนที่ 3 สอบถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะอื่นๆ เกี่ยวกับความต้องการจำเป็นของการดำเนินการตามมาตรการฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 ซึ่งเป็นแบบสอบถามปลายเปิด (Open Questionnaire)

แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้รับคำแนะนำในการปรับปรุงและแก้ไขจากอาจารย์ที่ปรึกษาและหาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับเนื้อหา (IOC) จากผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องในด้านเนื้อหาและการสร้างเครื่องมือจำนวน 5 ท่าน ได้ค่าดัชนีสอดคล้องของข้อคำถามอยู่ระหว่าง 0.60 ถึง 1.00 แล้วนำไปทดลองใช้ (Try-out) กับผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 15 คน และครู 15 คน ซึ่งเป็นสถานศึกษานอกกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้จำนวนทั้งหมด 30 คน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 แล้วนำแบบสอบถามหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ตามวิธีของครอนบาค โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม $\alpha = 0.983$

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำหนังสือจากคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ถึงผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 เพื่อขออนุญาตและขอความร่วมมือเก็บรวบรวมข้อมูล ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 โดยดำเนินการในรูปแบบ Google Form และจัดส่งแบบสอบถามให้กับผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง พร้อมทั้งขอความร่วมมือจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 ในการส่งแบบสอบถามและตอบรับแบบสอบถามคืนในรูปแบบ Google Form จากโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยได้รับแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์กับคืนมาทั้งหมด

การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้รับคืนมา คัดเลือกฉบับที่สมบูรณ์และทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่การหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (Mean) และจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น (Priority Need Index: PNI)

ผลการวิจัย

1. วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการดำเนินงานตามมาตรการฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 พบว่าสภาพปัจจุบันของการดำเนินงานตามมาตรการฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ในสถานศึกษา ภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับการปฏิบัติตามมาตรการมากที่สุด คือ มาตรการที่ 5 การสร้างทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้และสุขภาพที่ดีของผู้เรียนทั้งสุขภาพกายและสุขภาพจิต ตามด้วยมาตรการที่ 3 การสร้างความร่วมมือในการจัดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพระหว่างสถานศึกษา ครู ผู้ปกครอง ชุมชนและทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ส่วนมาตรการที่ปฏิบัติน้อยที่สุดคือ มาตรการที่ 6 การยกระดับการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยีอย่างมีระบบอย่างเป็นระบบ และมีประสิทธิภาพ ตามลำดับ ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ของการดำเนินการตามมาตรการฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ในสถานศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดย มาตรการที่ 5 การสร้างทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้และสุขภาพที่ดีของผู้เรียนทั้งสุขภาพกายและสุขภาพจิต และมาตรการที่ 2 การจัดสวัสดิการความปลอดภัยและการสร้างขวัญและกำลังใจ อยู่ในลำดับสูงสุดตามลำดับ สำหรับมาตรการที่ 6 การยกระดับการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยีอย่างเป็นระบบ และมีประสิทธิภาพ เป็นมาตรการที่พึงประสงค์น้อยที่สุด

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการดำเนินการตามมาตรการฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 ในภาพรวม 7 มาตรการ

การดำเนินการตามมาตรการฟื้นฟูภาวะถดถอย ทางการเรียนรู้ในสถานศึกษา	สภาพปัจจุบัน		สภาพที่พึงประสงค์	
	\bar{x}	ระดับ	\bar{x}	ระดับ
มาตรการที่ 1 ออกแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้ใหม่ ที่ตอบสนองบริบท ความเปลี่ยนแปลง และความต้องการของผู้เรียน	4.24	มาก	4.43	มาก
มาตรการที่ 2 เสริมพลังพัฒนาครูและผู้บริหารสถานศึกษา	4.20	มาก	4.44	มาก
มาตรการที่ 3 สร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ ระหว่าง สถานศึกษา ครู ผู้ปกครอง ชุมชน และทุกภาค ส่วนที่เกี่ยวข้อง	4.27	มาก	4.46	มาก
มาตรการที่ 4 พัฒนาค้นคว้าวิจัยเพื่อจัดการเรียนรู้แบบเปิดและ เชื่อมโยง ข้อมูลสารสนเทศการศึกษา	4.22	มาก	4.43	มาก
มาตรการที่ 5 สร้างทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้และสุขภาวะที่ดีของผู้เรียนทั้ง สุขภาพกายและสุขภาพจิต	4.32	มาก	4.48	มาก
มาตรการที่ 6 ยกระดับการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยีอย่างเป็นระบบและมี ประสิทธิภาพ	4.07	มาก	4.35	มาก
มาตรการที่ 7 จัดสวัสดิการ ความปลอดภัย และการสร้างขวัญกำลังใจ	4.26	มาก	4.46	มาก
รวมเฉลี่ย	4.23	มาก	4.43	มาก

2. วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นในการดำเนินการดำเนินการตาม มาตรการฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ในสถานศึกษาจำแนกตามขนาดของสถานศึกษาสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 พบว่า ความต้องการจำเป็นของการ ดำเนินการตามมาตรการฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ในสถานศึกษาในภาพรวมพบว่าด้านที่มี ความต้องการจำเป็นมากที่สุด ประกอบด้วย มาตรการที่ 6 การยกระดับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ เทคโนโลยีอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ และรองลงมาตามลำดับ คือ มาตรการที่ 2 การเสริม พลังพัฒนาครูและผู้บริหารสถานศึกษา ส่วนมาตรการที่ 5 การสร้างทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้และ สุขภาพวะที่ดีของผู้เรียนทั้งสุขภาพกายและสุขภาพจิตความต้องการจำเป็นน้อยที่สุด

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและดัชนีจัดเรียงอันดับความต้องการจำเป็นของ การดำเนินงานตามมาตรการฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ในสถานศึกษา 7 มาตรการ ในภาพรวม

การดำเนินงานตามมาตรการฟื้นฟูภาวะถดถอย ทางการเรียนรู้ในสถานศึกษา	สภาพ	สภาพ	PNI	ลำดับที่
	ปัจจุบัน	ที่ประสงค์		
	\bar{x}	\bar{x}		
1. มาตรการที่ 1 ออกแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้ใหม่ที่ตอบสนอง บริบทความเปลี่ยนแปลง และ ความต้องการของผู้เรียน	4.24	4.43	0.0444	6

2.	มาตรการที่ 2 เสริมพลังพัฒนาครูและผู้บริหารสถานศึกษา	4.20	4.44	0.0559	2
3.	มาตรการที่ 3 สร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้อย่างมี ประสิทธิภาพระหว่าง สถานศึกษา ครู ผู้ปกครอง ชุมชน และทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง	4.27	4.46	0.0445	5
4.	มาตรการที่ 4 พัฒนาคลังสื่อดิจิทัลเพื่อการเรียนรู้แบบเปิดและ เชื่อมโยงข้อมูลสารสนเทศการศึกษา	4.22	4.43	0.0502	3
5.	มาตรการที่ 5 สร้างทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้ และสุขภาวะที่ดีของผู้เรียน ทั้งสุขภาพกายและสุขภาพจิต	4.32	4.48	0.0370	7
6.	มาตรการที่ 6 ยกระดับการจัดการเรียนรู้ โดยใช้เทคโนโลยีอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ	4.07	4.35	0.0673	1
7.	มาตรการที่ 7 จัดสวัสดิการ ความปลอดภัย และการสร้างขวัญกำลังใจ	4.26	4.46	0.0465	4

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่ามีการดำเนินการตามมาตรการฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ในสถานศึกษา ทั้ง 7 มาตรการ ประกอบด้วย 1) มีการออกแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้ใหม่ที่ตอบสนองบริบทความเปลี่ยนแปลงและความต้องการของผู้เรียน 2) การเสริมพลังพัฒนาครูและผู้บริหารสถานศึกษา 3) การสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพระหว่างสถานศึกษา ครู ผู้ปกครอง ชุมชน และทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง 4) การพัฒนาคลังสื่อดิจิทัลเพื่อการเรียนรู้แบบเปิดและเชื่อมโยงข้อมูลสารสนเทศทางการศึกษา 5) การสร้างทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้และสุขภาวะที่ดีของผู้เรียนทั้งสุขภาพกายและสุขภาพจิต 6) การยกระดับการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยีอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพและ 7) มีการจัดสวัสดิการ ความปลอดภัยและสร้างขวัญและกำลังใจ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาและครูควรมุ่งเน้นการสร้างทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้และสุขภาวะที่ดีของผู้เรียนทั้งสุขภาพกายและสุขภาพจิต โดยที่สถานศึกษามีการสร้างปฏิสัมพันธ์ที่มีคุณภาพระหว่างครูและนักเรียนทั้งในห้องเรียนและนอกห้อง ซึ่งสอดคล้องกับ Hoy, Wayne K. and

Cecil G, Miskel ได้กล่าวว่า บทบาทหน้าที่ของผู้โรงเรียนและผู้ที่เกี่ยวข้องซึ่งทำหน้าที่ อำนวยความสะดวก ส่งเสริม สนับสนุน ประสานงาน นิเทศ ควบคุม กำกับ ติดตาม ประเมินผล แก้ไข ปรับปรุง และ พัฒนาการดำเนินงานและกิจกรรมและงานอื่นๆ ให้มีประสิทธิภาพสอดคล้องกับนโยบาย เป้าหมาย และวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษา และการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เป็นบทบาทของบุคลากร ทุกฝ่ายเข้ามีส่วนร่วม ร่วมจัดขึ้นเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน ทั้งกิจกรรมประจำวัน ประจำสัปดาห์ ประจำภาคเรียน ประจำปี และกิจกรรมวันสำคัญต่างๆ (Hoy, Wayne K. and Cecil G, Miskel, 2001) และสอดคล้องกับผลการศึกษาของเอกฤทัย ชัยลีนฟ้า ที่ได้ศึกษาถึง กลยุทธ์การจัดการเรียนรู้ วิถีชีวิตใหม่ สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ผลการศึกษา พบว่า สภาพปัจจุบันการจัดการเรียนรู้วิถีชีวิตใหม่ สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมาก และสภาพที่พึงประสงค์ โดยกลยุทธ์ที่ดำเนินการคือกลยุทธ์ปรับกระบวนการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้ของผู้สอน ในด้านการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะตามการเรียนรู้วิถีชีวิตใหม่ โดยใช้ชุมชน เป็นฐานการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดทักษะชีวิต ทักษะอาชีพ การนำไปปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน สร้างความเข้าใจ ดูแล ช่วยเหลือ ให้กับผู้ปกครองเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้วิถีชีวิตใหม่ (เอกฤทัย ชัยลีนฟ้า, 2566)

2. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่ามีความต้องการจำเป็นตามมาตรการ มีลำดับที่สำคัญ 3 ลำดับแรก ดังนี้ คือ มาตรการที่ 6 การยกระดับการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยีอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ รองลงมามาตรการที่ 2 เสริมพลังพัฒนาครูและผู้บริหารสถานศึกษา คือ สถานศึกษามีการปรับบทบาทผู้บริหารสถานศึกษาเป็นซูเปอร์โคชในการจัดการเรียนรู้โดยพัฒนา กระบวนทัศน์ใหม่เสริมสร้างวิสัยทัศน์และกลยุทธ์ในการบริหารจัดการการเรียนรู้ และความต้องการ จำเป็นน้อยที่สุดคือมาตรการที่ 5 สร้างทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้และสุขภาพที่ดีของผู้เรียนทั้ง สุขภาพกายและสุขภาพจิต คือ สถานศึกษามีการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและเอื้อต่อการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของรัตนา กาญจนพันธ์ุ กล่าวว่า การบริหารสถานศึกษามีความสำคัญในฐานะ ที่เป็นกระบวนการดำเนินกิจกรรมด้านต่างๆ ของสถานศึกษา ซึ่งประกอบด้วยผู้บริหาร ครู อาจารย์ และ คณะบุคคลฝ่ายต่างๆ ของชุมชนในท้องถิ่น เพื่อร่วมกันวางแผนการจัดการศึกษาภายใน สถานศึกษาอย่างเป็น ระบบตามมาตรฐานและคุณภาพให้แก่เยาวชนที่ทำให้ เกิดการพัฒนาในทุกๆ ด้าน อย่างมีประสิทธิภาพและ ประสิทธิผล เพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์และสามารถดำรงชีวิตอยู่ใน สังคมได้ อย่างมีความสุข (รัตนา กาญจนพันธ์ุ, 2563) และแนวคิดของ Nair กล่าวว่า การบริหาร จัดการโรงเรียนยุคใหม่ เป็นกระบวนการจัดการโรงเรียนให้เป็นแหล่งสร้างกลยุทธ์การเรียนรู้ที่มี ประสิทธิภาพ และเป็นขุมคลังแห่งความรู้ทั่วโลกบนพื้นฐานการใช้เทคโนโลยีเข้มข้น เน้นการเรียนรู้ แบบไม่เป็นทางการมากขึ้น ลดการเรียนการสอนแบบชั้นเรียน เพิ่มสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการ

ผลิตไฮเทคมากขึ้น การเป็นหุ้นส่วนการเรียนรู้กับโรงเรียนมากขึ้น (Nair, 2007) อีกทั้งสอดคล้องกับ ผลการศึกษาของเพ็ญสุดา ฤทธิมนตรี และวิเชียร รุ้ยินยง ที่ได้ศึกษาเรื่อง กลยุทธ์การเสริมสร้างทักษะ ภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการวิจัย พบว่า กลยุทธ์การเสริมสร้างทักษะภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย 5 กลยุทธ์ ได้แก่กลยุทธ์ที่ 1 พัฒนาทักษะการใช้ระบบดิจิทัลและเทคโนโลยี เป้าประสงค์คือสร้างวัฒนธรรมและบรรยากาศสู่ศตวรรษที่ 21 มี 7 มาตรการ กลยุทธ์ที่ 2 การส่งเสริมการทำงานเป็นทีม เป้าประสงค์คือสร้างทีมงาน มี 6 มาตรการกลยุทธ์ที่ 3 พัฒนาบุคลากร อย่างสร้างสรรค์ เป้าประสงค์ คือ บุคลากรมีความคิดเชิงสร้างสรรค์ในการพัฒนาสถานศึกษาสู่ ความสำเร็จ (เพ็ญสุดา ฤทธิมนตรี และวิเชียร รุ้ยินยง, 2562)

องค์ความรู้ใหม่

แนวทางการขับเคลื่อนการดำเนินงานตามมาตรการฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ใน สถานศึกษาไปสู่การปฏิบัติ หน่วยงานระดับนโยบายต้องกำหนดนโยบายในการสนับสนุนงบประมาณ และแนวทางการขับเคลื่อนไปสู่การปฏิบัติอย่างจริงจัง และควรการเสริมพลังพัฒนาครูและผู้บริหาร สถานศึกษา สำหรับสถานศึกษาที่เป็นหน่วยงานที่นำนโยบายสู่การปฏิบัติเพื่อการยกระดับการจัดการ เรียนรู้ โดยใช้เทคโนโลยีอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ มีการจัดทำแผนงาน โครงการและ กิจกรรมสู่การปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง และต้องมีการออกแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้ใหม่ ที่ ตอบสนองบริบทความเปลี่ยนแปลงและความต้องการของผู้เรียน

บทสรุป

การศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการดำเนินงานตามมาตรการฟื้นฟูภาวะ ถดถอยของการเรียนรู้ในสถานศึกษา และศึกษาความต้องการจำเป็นในการดำเนินการตามมาตรการ ฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สระบุรี เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันของการดำเนินการตามมาตรการฟื้นฟูภาวะถดถอย ทางการเรียนรู้ ในสถานศึกษาในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมาตรการที่ 5 การสร้างทัศนคติที่ดีต่อ การเรียนรู้และสุขภาวะที่ดีของผู้เรียนทั้งสุขภาพกายและสุขภาพจิต อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ มาตรการที่ 2 การจัดสวัสดิการความปลอดภัยและการสร้างขวัญกำลังใจ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาซึ่งเป็นหน่วยงานที่ประสานกับสถานศึกษาและหน่วยงานอื่นควรนำผลการวิจัยไปกำหนดนโยบาย สนับสนุนงบประมาณ และแนวทางการขับเคลื่อนการดำเนินงานตามมาตรการฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ในสถานศึกษาไปสู่การปฏิบัติ

1.2 ผู้บริหารสถานศึกษาควรนำผลการวิจัยที่พบว่าสถานศึกษามีความต้องการในการดำเนินงานตามมาตรการฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ในสถานศึกษาทั้ง 7 มาตรการ โดยดำเนินการในมาตรการแรก คือ การยกระดับการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยีอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ โดยจัดทำแผนงาน โครงการและกิจกรรมสู่การปฏิบัติอย่างจริงจัง

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

2.1 ควรมีการศึกษาความต้องการจำเป็นของการดำเนินงานตามมาตรการฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ในสถานศึกษาด้านการจัดตั้งศูนย์สื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษาในระดับจังหวัดอย่างมีระบบและมีประสิทธิภาพ เพื่อนำผลการวิจัยอ้างอิงให้ครอบคลุมกว้างขวางมากขึ้น

2.2 ควรมีการวิจัยรูปแบบการพัฒนาการดำเนินงานตามมาตรการฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 เพื่อเป็นสถานศึกษาต้นแบบของสถานศึกษาอื่น

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2565). *มาตรการฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนรู้*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช จำกัด.
- นรรธพร จันทรเฉลีย์. (2564). *บทสัมภาษณ์ เรื่องภาวะความรู้ถดถอย (Learning Loss)*. สืบค้นข้อมูลเมื่อ 2 ธันวาคม 2565 จาก <https://www.starfishlabz.com/blog/601/>
- เพ็ญสุดา ฤทธิมนตรี และวิเชียร รุ้ยนิยม. (2562). กลยุทธ์การเสริมสร้างทักษะภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. *วารสารบัณฑิตศึกษมหาจุฬาลงกรณ์*, 6(4): 83-96.
- รัตนมน เกษจุฬาศรีโรจน์. (2562). การศึกษากระบวนการพัฒนาการเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคมสำหรับเด็กในช่วงรอยเชื่อมต่อทางการศึกษาจากชั้นเรียนอนุบาลสู่ชั้นเรียนประถมศึกษาปีที่ 1. *ปริญญาครุศาสตร์มหาบัณฑิต ภาควิชาหลักสูตรและการสอน*. คณะครุศาสตร์. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รัตนา กาญจนพันธ์ุ. (2563). คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามการรับรู้ของ ครูในโรงเรียนเครือข่ายเขตเมืองปราการ จังหวัดสมุทรปราการ. *Journal of Roi Kaensam Acadeni*, 6(5): 94-101.

- สถาบันวิจัยเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา. (2565). *องค์ความรู้และเทคโนโลยีสารสนเทศ*. สืบค้น
ข้อมูลเมื่อ 20 สิงหาคม 256 จาก [https://www.eef.or.th/our-work/research-
institute/](https://www.eef.or.th/our-work/research-institute/)
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2565). *การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019*.
กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- เอกฤทัย ชัยลิ้นฟ้า. (2566). กลยุทธ์การจัดการเรียนรู้วิถีชีวิตใหม่ สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2. *วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนากการศึกษา*. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- Hoy, Wayne K. and Cecil G, Miskel. (2 0 0 1). *Educational Administration: Theory, Research and Practice*. 6 th ed. Mc Graw – Hill International Edition 2001
- Nair. (2007). *Schools for the 21st century: Are you ready*. Searched on 21.

